

Toplumsal Cinsiyet Algısının Şiddet Eğilimine Etkisinde Toplumsal Cinsiyet Eğitiminin Aracılık Rolü

Mediator Role of Gender Education on the Effect of Gender Perception on Violent Tendency

Ahmet Türk* Büşranur Çevik** Sena Kaya***

Öne Çıkanlar:

- Toplumsal cinsiyet algısı ile şiddet eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
- Toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma ile toplumsal cinsiyet algısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
- Toplumsal cinsiyet algısının şiddet eğilimi üzerindeki etkisinde toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma aracılık rolüne sahiptir.

Öz: Bu araştırma toplumsal cinsiyet algısının şiddet eğilimine etkisinde toplumsal cinsiyet eğitiminin aracılık rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Tarama modelinin kullanıldığı çalışma, 260'ı (%46,9) erkek ve 294'ü kadın (%53,1) olmak üzere 554 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir. 18-35 yaş aralığındaki katılımcıların yaş ortalaması $\bar{x}=21,16\pm 2,07$ 'dir. Çalışmada verilerin toplanmasında Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği ve Şiddet Eğilim Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde korelasyon ile hiyerarşik regresyon analizleri uygulanmıştır. Aracılık etkisini test etmek için Baron ve Kenny'nin (1986) üç aşamalı yaklaşımı ve Sobel testi kullanılmıştır. Bulgular, katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarının düşük düzeyde ve şiddet eğilimlerinin orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Katılımcıların 302'si (%54,5) toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alırken 252'si (%45,5) eğitim almamıştır. Yapılan analizler sonucunda toplumsal cinsiyet algısı, toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim ve şiddet eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu; toplumsal cinsiyet algısının şiddet eğilimi üzerindeki etkisinde toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim almanın aracılık rolüne sahip olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları literatürdeki çalışmalar çerçevesinde tartışılmış ve yorumlanmıştır. Araştırmanın bulgularından yola çıkarak birtakım öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Şiddet, Eğitim.

Highlights:

- There is a significant relationship between gender perception and propensity to violence.
- There is a significant relationship between receiving education on gender and gender perception.
- Receiving education on gender has a mediating role in the effect of gender perception on propensity to violence.

*Öğretim Görevlisi, Sinop Üniversitesi, Türkeli Meslek Yüksekokulu, shu.ahmetturk@gmail.com.

ORCID: 0000-0001-5782-3794.

**Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, busranurcevikk@gmail.com. ORCID: 0009-0007-2740-3239.

***Yüksek Lisans Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim, shu.senakaya@gmail.com. ORCID: 0009-0002-3630-9045.

Abstract: This study aims to examine the mediating role of gender education in the effect of gender perception on violent tendencies. Survey model is used in the study. The study is carried out with 554 university students, 260 (46,9%) of whom are men and 294 (53,1%) are women. The mean age of the participants ages between 18-35 is $\bar{x}=21.16\pm 2.07$. In the study, Gender Perception Scale and Violence Tendency Scale are used. Correlation and hierarchical regression analyses are applied in the analysis of the data. Baron and Kenny's (1986) three step approach and Sobel test are employed in order to test mediation effect. The findings show that the participants' gender perceptions are low and their violent tendencies are medium. 302 (54.5%) of the participants receive education on gender, while 252 (45.5%) do not receive any education on gender. The findings show that there is a significant relationship between gender perception, gender education and violent tendency. As a result, gender education has a mediating role in the effect of gender perception on the tendency to violence. The findings are discussed within the framework of the studies and interpreted within the context of the literature. Based on the results of the study, several recommendations are proposed.

Keywords: Gender, Violence, Education.

Summary

Violence, a complex phenomenon that almost every society has struggled with throughout history, is a global public health problem that seriously damages individuals' psychological and social functioning (Bilican-Gökkaya, 2018; Weaalen et al., 2000). The World Health Organization (WHO) defines violence as the application of physical force or force to another in the form of a deliberate threat or reality, causing or likely to cause injury, death and psychological harm to the person exposed (WHO, 2020).

Sociological and psychosocial theoretical explanations that explain violent behavior particularly emphasize gender. While the concept of sex refers to an individual's biological status as female or male at birth, gender is defined as the set of roles and expectations assigned to an individual parallel to their biological sex (Bilican-Gökkaya, 2018). There are various gender roles that are constructed by society in which individuals are born and interact. Expected roles and behaviors differ based on gender. Expectations based on gender may lead to power inequalities between women and men, and those who hold power may use violence against those who are powerless. One of the most significant reasons for the emergence of violence is considered to be gender inequality brought about by the asymmetric/unequal power relationship in the patriarchal system (Başar and Demirci, 2015).

Education is a crucial tool for transmitting cultural values produced by society to future generations (Aslan, 2001). Revealing the relationship between violence and gender and increasing the awareness and consciousness level of young people who will shape tomorrow's society through

education on violence and gender is essential (Özpulat, 2017). In order to eliminate violence and achieve gender equality, it is important for countries to provide and promote lessons on violence and gender in their education programs (Asan, 2010; Seçgin and Kurnaz, 2015). Research also indicates that individuals who receive education on gender are more likely to have egalitarian attitudes and positive perceptions of gender compared to those who do not receive such education (Gönenç et al., 2018; Seçgin and Kurnaz, 2015; Tantekin-Erden, 2009; Wang, 2011). Therefore, this study aims to investigate the role of education on gender in the relationship between gender and tendency for violence.

For this purpose, a relational survey model is used in this quantitative research. The universe of the research consists of undergraduate university students in Turkey. The sample of the research consists of 554 university students. In the research, a demographic information form created by the researchers, as well as the Gender Perception Scale and the Violence Tendency Scale are used. Hierarchical regression analysis is applied in the analysis of the data in the research.

According to the findings obtained from the research, the negative gender perception of the students is low and the tendency to violence is medium. There is a positive relationship between students' gender perception and violence tendency. There is a negative relationship between gender perception and the status of receiving gender education. There is also a negative relationship between violence tendency and the status of receiving gender education. The effect of gender perception on the tendency to violence has a mediating effect on the status of receiving gender education. Receiving gender education reduces the impact of gender perception on violence tendency.

In conclusion, receiving gender education is an important factor that has an impact on violence tendency and negative gender perception. Based on the findings, it is believed that receiving gender education will contribute to positive changes in young people's awareness of violence and their perception of gender.

Giriş

Geçmişten günümüze neredeyse her toplumun mücadele ettiği karmaşık bir fenomen olan şiddet, bireylerin psikolojik ve sosyal işlevselliğine ciddi şekilde zarar veren küresel bir halk sağlığı sorunudur (Bilican-Gökkaya, 2018; Weaalen vd., 2000). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) şiddeti, “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması” durumu olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2020). Bir insan hakkı ihlali olarak kabul edilen şiddetin ortaya çıkışında tek bir faktör etkili olmamaktadır (Berry, 2000;

Özgür vd., 2011). Temelinde bir başka kişi veya canlıya zarar verme amacı yatan ve kasıtlı güç kullanmayı içeren şiddetin nedenleri biyolojik, içgüdüsel, psikolojik, sosyolojik ve psikososyal temelli birçok kuram tarafından açıklanmaya çalışılmıştır (Roberts, 2002). Biyolojik temelli kuramlar şiddet davranışının ortaya çıkışında mizaç ve genetik faktörlerin belirleyici unsur olduğunu, içgüdüsel temele sahip kuramlar bireyin doğuştan sahip olduğu eğilimlerin şiddet davranışına dönüşebileceğini, psikolojik temelli kuramlar ilgili davranışların benlikle alakalı olumsuz duygulanımlarla başa çıkmak için ortaya çıktığını, sosyolojik temelli kuramlar şiddet davranışının oluşumunda onaylama ve kabul görme arzusunun önemli rol oynadığını, psikososyal temelli kuramlar ise şiddetin bireysel, çevresel ve davranışsal faktörlerin etkileşimiyle meydana geldiğini belirtmektedir (Körük, 2020).

Şiddet davranışını açıklayan sosyolojik temelli kuramlardan sosyal öğrenme kuramına göre şiddet, bireylerin sosyal bağlamda etkileşimde olduğu aile, arkadaş ve okul gibi gruplardan gözlem ve taklit yoluyla öğrendiği ve içselleştirdiği bir davranış ifade etmektedir (Gençoğlu vd., 2014; Karğın, 2011). Kuram toplumsal cinsiyet rollerinin de benzer bir öğrenme süreciyle gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Buna göre çocuklar, cinsiyet rollerini hali hazırda var olan rol modelleri gözlemleyerek keşfetmekte ve bu rollere uygun davranışları için yetişkinler tarafından teşvik edilmektedir (Anselmi ve Law, 1998). Cinsiyet rollerinin oldukça açık tanımlandığı ve katı kurallarla desteklendiği toplumlarda sergilenen davranışın ödüllendirilmesi ya da cezalandırılması cinsiyet rollerinin bir sonraki kuşağa aktarılmasını da kolaylaştırmaktadır (Dökmen, 2012). Toplumsal cinsiyet kalıplarının kuşaklar arası aktarımı oldukça önemlidir. Çünkü gözlemlenen ebeveyn tutum ve davranışlarının aile içinde şiddeti içerdiği durumlarda çocuklar yetişkinlik dönemlerinde ebeveynleri gibi davranma yoluna gidebilmektedir (Bilican-Gökkaya ve Ayan, 2017). Aile içi şiddet vakalarına bakıldığında şiddetin çocukluk sürecinde önemli rol modellerin gözlemlenmesi yoluyla öğrenildiği görülmektedir. Aile içi şiddette maruz kalan ya da tanık olan çocukların hepsi ileride şiddet uygulayan bireylere dönüşmeseler de vakaların büyük çoğunluğunda çocukluk döneminde aile içi şiddet öyküsünün bulunduğu saptanmıştır (Kaufman ve Zigler, 1987; Sallan-Gül, 2013).

Şiddet davranışını açıklayan diğer bir kuram olan ekolojik kurama göre ise bireyler içinde bulunduğu bireysel, ailesel, çevresel ve sosyal faktörlerden etkilenmektedir (Ögel vd., 2006). Şiddetin ortaya çıkması açısından risk oluşturan bu faktörler bireysel, ilişkisel, topluluk ve toplumsal olmak üzere dört düzeyde açıklanmaktadır. Bireysel düzeyde, kişinin şiddete maruz kalma ya da şiddeti uygulama riskini arttıran bireysel, biyolojik ve demografik özelliklerine odaklanılmaktadır. İlişkisel düzey, aile bireyleri arasında gelişen olumsuz ilişkilere odaklanarak bu ilişkilerin bireylerin şiddet uygulayıcısı ya da şiddet mağduru olma olasılığını arttırdığı

belirtmektedir. Topluluk düzeyinde şiddet; yoksulluk, işsizlik, nüfus yoğunluğu, şiddetin meşrulaştırılması, caydırıcı olmayan yaptırımlar gibi durumlar ile ilişkilendirilmektedir. Toplumsal düzeyde ise toplumsal normlar ve kültürel faktörlerin şiddet eğilimi üzerinde önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır (Heise, 1998). Kuram özellikle kadına yönelik şiddetin evlilikte erkeğin hakimiyeti, kadının izole edilmesi, erkeklerin kadınlar üzerinde hak sahibi olma duygusu ve toplumsal cinsiyet normları gibi faktörlerden kaynaklandığını belirtmektedir (Heise, 1998; Krug vd., 2002). Bu noktada toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yoğun olarak yaşandığı toplumlarda eşitsizliğe dayalı şiddetin yaşanması kaçınılmaz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şiddet davranışını açıklayan sosyolojik ve psiko-sosyal temelli kuramsal açıklamalarda özellikle toplumsal cinsiyet vurgusu dikkat çekmektedir. Cinsiyet kavramı (sex) bir bireyin doğduğu andaki kadın veya erkek oluşu ile ilgili biyolojik bir durumu ifade ederken toplumsal cinsiyet (gender) ise bireyin biyolojik cinsiyetine paralel olarak ona yüklenmiş roller ve beklentiler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Bilican-Gökkaya, 2018; Tire, 2021). Bireylerin içinde doğduğu ve etkileşime girdiği toplum tarafından inşa edilen çeşitli toplumsal cinsiyet rolleri bulunmaktadır. Bu roller sosyalleşme yoluyla öğrenilmekte ve doğumdan ölüme kadar bireylerin yaşamlarını şekillendirmektedir (Gürhan, 2010). Kadın ve erkeğin nasıl düşüneceklerini, nasıl davranacaklarını, nasıl giyineceklerini, nasıl konuşacaklarını, hangi mesleği seçeceklerini, özel ve kamusal alanlardaki hak ve sorumluluklarını, ne zaman evleneceklerini, hatta kişilik özelliklerini içinde bulunulan toplumun toplumsal cinsiyet kalıpları belirlemektedir (Tire, 2020). Ancak cinsiyet kalıp yargıları, dünyanın çeşitli kültürlerinde benzerlik göstermektedir (Fine, 2011). Genel olarak erkeklerden ailelerini geçindirmeleri, çevre üzerinde kontrol sahibi olmaları gibi güç ve iktidarı simgeleyen davranışlar beklenirken, kadınlardan ise evi çekip çevirmeleri, insan ilişkilerini düzenlemeleri gibi anlayış ve şefkat gerektiren davranışlarda bulunmaları beklenmektedir (Savaş, 2018; Tire, 2017). Cinsiyet üzerine dayandırılan bu beklentiler kadın ve erkek arasında bir güç eşitsizliğinin doğmasına ve gücü elinde bulunduranın güçsüze karşı şiddet uygulamasına yol açabilmektedir. Nitekim şiddetin ortaya çıkışındaki en önemli sebeplerden birisinin ataerkil sistemdeki asimetrik/eşitsiz güç ilişkisinin beraberinde getirdiği toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin olduğu görülmektedir (Başar ve Demirci, 2015). Eşitsiz güç ilişkileri sonucunda gücü elinde bulunduran birey hükmetmek ve yönetmek gibi amaçlarla şiddete başvurabilmektedir (Gittins, 2011). Ailede yaşı büyük olanın küçük olana uyguladığı şiddet ve kadına yönelik şiddet bu durumun en açık örneklerinden biri olup bu şiddet davranışlarının normalleştirilmesinde sosyo-kültürel etmenler çerçevesinde oluşturulan toplumsal cinsiyet kalıp yargıları bulunmaktadır (Ünlü vd., 2009).

Şiddet ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması, şiddet ve toplumsal cinsiyete ilişkin eğitimlerle yarının toplumunu inşa edecek gençlerin bilinç ve farkındalık düzeylerinin artırılması oldukça önem taşımaktadır (Özpulat, 2017). Bu bağlamda eğitim, toplum tarafından üretilen kültürel değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması için çok önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Aslan, 2001). Nelson Mandela da “*Dünyayı değiştirmek için kullanabileceğiniz en güçlü silah eğitimidir.*” sözüyle eğitimin toplumlar için önemini ifade etmektedir. Bu noktada şiddetin ortadan kaldırılabilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi adına ülkelerin eğitim programlarında şiddet ve toplumsal cinsiyete ilişkin derslerin verilmesi ve yaygınlaştırılması önem atfetmektedir (Asan, 2010; Seçgin ve Kurnaz, 2015). Nitekim yapılan araştırmalarda toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alan bireylerin eğitim almayanlara kıyasla eşitlikçi tutumlarının ve toplumsal cinsiyete ilişkin olumlu algılarının daha yüksek olduğu görülmektedir (Gönenç vd., 2018; Seçgin, Kurnaz, 2015; Tantekin-Erden, 2009; Wang, 2011).

Yukarıda verilen bilgiler ışığında yapılan literatür incelemesinde araştırmaların ya toplumsal cinsiyet ile şiddet arasındaki ilişkiye (Baş, 2020; Kul-Uçtu ve Karahan, 2016; Özpulat, 2017) ya da toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma ile toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiye (Gönenç vd., 2018; Seçgin, Kurnaz, 2015; Tantekin-Erden, 2009; Wang, 2011) odaklandığı görülmüş olup toplumsal cinsiyet ve şiddet arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim almanın rolünü inceleyen spesifik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Literatürdeki bu önemli boşluğu doldurmak adına bu çalışma toplumsal cinsiyet ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim almanın rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda oluşturulan *Şekil 1*'deki model esas alınarak aşağıdaki hipotezler test edilmiştir:

H₁: Toplumsal cinsiyet algısı, şiddet eğilimi ve toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma arasında anlamlı ilişki vardır.

H₂: Toplumsal cinsiyet algısı, şiddet eğilimini anlamlı düzeyde etkilemektedir.

H₃: Toplumsal cinsiyet algısı, toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma durumunu anlamlı düzeyde etkilemektedir.

H₄: Toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma durumu şiddet eğilimini anlamlı düzeyde etkilemektedir.

H₅: Toplumsal cinsiyet algısı ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim almanın aracılık etkisi vardır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarının şiddet eğilimleri üzerindeki etkisinde toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim almanın aracılık rolünü incelemek için iki veya daha çok değişkenin arasındaki değişimi ve düzeyini tespit etmek amacıyla kullanılan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır (Karasar, 2003).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Yükseköğretim Kurulu (2022) istatistiklerine göre Türkiye'de 3.754.095 lisans öğrencisi bulunmaktadır. Evrenin bildiği durumlarda örneklem hacminin hesaplanmasında Yamane'nin (1967) $[n=N \div (1+N \times e^2)]$ formülü kullanılmaktadır. %95 güven aralığında 0,05'lik hata payı ile gerçekleştirilen bu çalışmada formüldeki değerler yerine yazıldığında $[n=3.754.095 \div (1+3.754.095 \times (0,05)^2)=399,95]$ örneklem hacmi için 400 kişinin yeterli olacağı görülmüştür. Bu sayı araştırmada kullanılacak minimum örneklem sayısını ifade etmekte olup evreni temsil gücünü artırmak amacıyla olasılıksız örnekleme tekniklerinden kolayda ve kartopu örnekleme teknikleriyle 554 öğrenciye ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kişisel bilgi formu, Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği ve Şiddet Eğilim Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın bir diğer değişkeni olan toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma durumunu ortaya koymak adına "Toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim (ders/kurs vs.) aldınız mı?" şeklinde soru sorulmuş, evet=1 ve hayır=0 şeklinde cevap alınmıştır.

Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği

Yetişkinlerin toplumsal cinsiyete ilişkin algılarını ölçmek amacıyla Altınova ve Duyan (2013) tarafından geliştirilen ölçek, 5'li likert tarzında (1=tamamen katılmıyorum...5= tamamen katılıyorum) 25 madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. 10'u olumlu ve 15'i ifadeden oluşan ölçekten en düşük 25, en yüksek 125 puan alınabilmektedir. Olumlu ifadelerin ters kodlanmasıyla alınan yüksek puanlar toplumsal cinsiyet algısının olumsuz olduğunu belirtmektedir. Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği için ortalama kesme puanları bu çalışma kapsamında 1,00-2,33 arası puan düşük, 2,34-3,66 arası puan orta, 3,67 ve üzeri puan yüksek şeklinde yorumlanmıştır. Altınova ve Duyan'ın (2013) çalışmasında Cronbach alpha iç tutarlılık kat sayısı $\alpha=0,87$ olup bu çalışmada ise bu değer $\alpha=0,93$ 'tür.

Şiddet Eğilimi Ölçeği

Bireylerin şiddet ve saldırgan davranışlara yönelik eğilimlerini ölçmek amacıyla 1995 yılında Göka ve arkadaşları tarafından geliştirilen ölçek, “Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet” konulu araştırmada ölçeğin kapsam geçerliliğini sağlamak adına aynı grup tarafından ana yapısı değiştirilmeden yeniden revize edilmiştir. Tek boyutlu ve 4’lü likert (1=hiç uygun değil...4=çok uygun) tipindeki ölçek 20 maddeden oluşmaktadır. En düşük 20 en yüksek 80 puan alınabilen ölçekten alınan puan yükseldikçe bireylerin şiddet ve saldırgan davranışlara yönelik eğilimleri de yükselmektedir (T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1998). Şiddet Eğilimi Ölçeği için ortalama kesme puanları bu çalışma kapsamında 1,00-1,99 arası puan düşük, 2,00-2,99 arası puan orta, 3 ve üzeri puan yüksek şeklinde yorumlanmıştır. Uysal (2003) tarafından ölçeğin geçerliliği iki farklı zamanda yapılan çalışma ile sınanmış ve bu çalışmalarda ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık kat sayısı $\alpha=0,78$ ve $\alpha=0,87$ olarak bulunmuş olup bu çalışmada ise bu değer $\alpha=0,88$ olduğu saptanmıştır.

Verilerin Toplanması

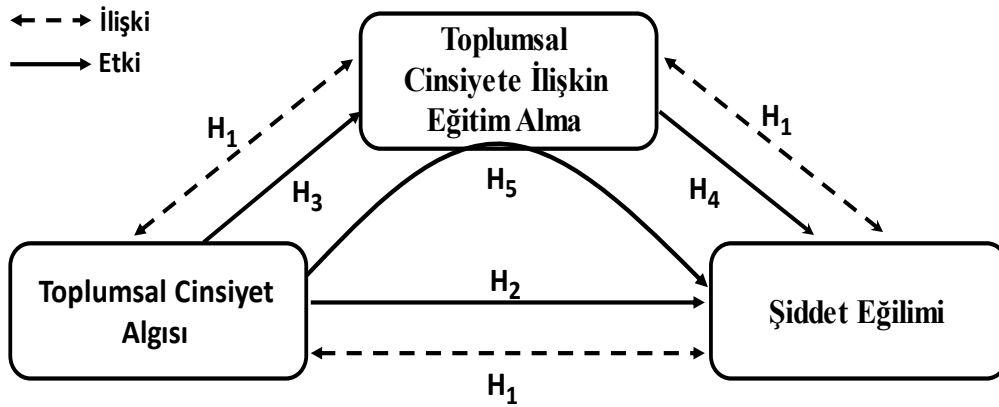
Araştırmanın veri toplama sürecinden önce Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşerî Bilimler Kurulu’nun 04.08.2022 tarih ve E-60263016-050.06.04-1911635 sayılı etik kurul izni alınmıştır. Kolayda ve kartopu örnekleme tekniklerinin bir arada kullanıldığı araştırmada ölçme aracı, çevrimiçi anket tekniğiyle 15.09.2022-21.12.2022 tarihleri arasında sosyal ağlar aracılığıyla katılımcılara ulaştırılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri SPSS 25 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikle verilerin normal dağılıma uygunluğuna bakılmış, çarpıklık ve basıklık değerlerinin $\pm 1,5$ aralığında olduğu görülmüş, hipotezlerin testinde parametrik testlerden yararlanılabileceği anlaşılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Betimleyici istatistiklerde frekans, yüzde, minimum, maksimum, ortalama, standart sapma hesaplamaları kullanılmıştır.

Araştırmada bağımsız değişken (toplumsal cinsiyet algısı) ile bağımlı değişken (şiddet eğilimi) arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim almanın aracılık etkisini ortaya koymak amacıyla Baron ve Kenny (1986)’nin yöntemi izlenerek %95 güven aralığında hiyerarşik regresyon analizi kullanılmıştır. Hiyerarşik regresyon analizinin uygulama varsayımlarından ilki bağımsız değişken (toplumsal cinsiyet algısı) ile bağımlı değişken (şiddet eğilimi) arasında anlamlı bir ilişkinin bulunması, ikincisi aracı değişken (toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma) ile bağımsız değişken (toplumsal cinsiyet algısı) arasında anlamlı bir ilişkinin bulunması, üçüncüsü bağımsız değişken (toplumsal cinsiyet algısı) ile aracı değişkenin (toplumsal cinsiyete ilişkin

eğitim alma) birlikte bağımlı değişkenin (şiddet eğilimi) yordayıcısı olması ve bağımlı değişken (şiddet eğilimi) ile aracı değişken (toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma) arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmasıdır. Aracılık etkisinden söz edebilmek için aracı değişken (toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma) ile bağımsız değişkenin (toplumsal cinsiyet algısı) birlikte analize dahil edildiğinde bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki anlamlı ilişkinin ortadan kalkması (tam aracılık etkisi) veya anlamlılık düzeyinin azalması (kısmi aracılık etkisi) gerekmektedir (Kalaycı, 2010). Hiyerarşik regresyon analizinde değişkenler arasındaki ilişki nokta çift serili korelasyon ve Pearson korelasyon analizleriyle incelenmiş olup analiz sonuçları 0,1-0,49 düşük düzeyde, 0,50-0,69 orta düzeyde, 0,70-0,89 yüksek düzeyde, 0,90-1,00 arası çok yüksek düzeyde ilişki olduğu şeklinde yorumlanmıştır (Karagöz, 2017). Hiyerarşik regresyon analizinin varsayımları doğrultusunda Şekil 1'deki kavramsal model geliştirilmiştir.

Şekil 1.
Araştırmanın Kavramsal Modeli

Bulgular

Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Yaş ortalaması $\bar{x}=21,16\pm 2,07$ olan katılımcıların 260'ı (%46,9) erkek ve 294'ü (%53,1) kadındır. 436'sı (%78,7) çekirdek aile, 118'i (%21,3) geniş aile yapısına sahip katılımcıların 150'si (%27,1) çocukluk döneminde köy-kasabada, 268'i (%48,4) kentte, 136'sı (%24,5) büyükşehirde yaşamaktadır. Katılımcıların 70'inin (%12,6) aile geliri asgari ücretten az, 186'sının (%33,6) asgari ücrete denk ve 298'inin (%53,8) asgari ücretten fazladır. Öğrencilerin 238'i (%43) sosyal bilimler, 167'si (%30,1) sağlık bilimleri ve 149'u (%26,9) teknik/fen bilimleri alanında öğretim görmektedir.

Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikler ve Değişkenler Arası İlişki

Araştırmada yapılan betimleyici analizlerde öğrencilerin toplumsal cinsiyet algı düzeyi ($\bar{x}=1,97\pm 0,67$) ortalamanın altında yer alırken şiddet eğilim düzeyi ($\bar{x}=2,01\pm 0,51$) orta düzeyde

olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların 252'si (%45,5) toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim almadığını belirtirken, 302'si (%54,5) toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim aldığını belirtmiştir.

Araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelemek adına yapılan korelasyon analizlerinde toplumsal cinsiyet algısı ile şiddet eğilimi ($r=0,350$; $p<0,01$) arasında düşük düzeyde pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma durumu ile toplumsal cinsiyet algısı ($r=-0,380$; $p<0,01$) ve şiddet eğilimi arasında ($r=-0,318$; $p<0,01$) negatif yönlü düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Tablo 1). Bulgulara göre H_1 (*Toplumsal cinsiyet algısı, şiddet eğilimi ve toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma arasında anlamlı ilişki vardır.*) hipotezi kabul edilmiş ve hiyerarşik regresyonun değişkenler arası ilişki varsayımı karşılanmıştır.

Tablo 1.

Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikler ve Değişkenler Arası İlişki

Değişkenler	n	Min.	Max.	\bar{x}	ss.	1	2	3
1. TCAÖ	554	1,00	5,00	1,97	0,67	1		
2. ŞEÖ	554	1,00	4,00	2,01	0,51	0,350**	1	
3. TCİEA	554	0,00	1,00	0,54	0,49	-0,380**	-0,318**	1

** $p<0,01$; TCAÖ=Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği, ŞEÖ=Şiddet Eğilim Ölçeği, TCİEA=Toplumsal Cinsiyete İlişkin Eğitim Alma

Toplumsal Cinsiyet Algısının Şiddet Eğilimine Etkisinde Toplumsal Cinsiyete İlişkin Eğitim Almanın Aracı Rolü

Toplumsal cinsiyet algısının şiddet eğilimi üzerindeki etkisi ve bu etkide toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim almanın aracı rolünü ortaya koymak amacıyla yapılan analizde 3 ayrı regresyon modeli birlikte test edilmiş ve analiz sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Birinci modelde toplumsal cinsiyet algısının toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma durumu üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda oluşturulan model anlamlıdır ($F=93,161$; $p=0,00$). Modele göre toplumsal cinsiyet algısının toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma durumu üzerinde anlamlı etkisi bulunmakta ($t=-9,652$; $p<0,05$) olup bu etkinin negatif yönde olduğu saptanmıştır ($\beta=-0,38$). $R^2=0,14$ toplumsal cinsiyet algısının, toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma durumu üzerindeki yordayıcı etkisinin %14 olduğunu göstermektedir. Bulgulara göre araştırmanın H_3 (*Toplumsal cinsiyet algısı, toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma durumunu anlamlı düzeyde etkilemektedir.*) hipotezi kabul edilmiştir.

Toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma durumunun şiddet eğilimi üzerindeki etkisinin analiz edildiği ikinci modelin bulgularına göre model anlamlıdır ($F=62,166$; $p=0,00$). Modele göre toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma durumunun şiddet eğilimi üzerinde anlamlı etkisi bulunmaktadır ($t=-7,885$; $p<0,05$). Toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma durumunun şiddet

eğilimi üzerindeki bu etki negatif yönlüdür ($\beta=-0,32$). $R^2=0,10$ değeri toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma durumunun şiddet eğilimi üzerindeki yordayıcı etkisinin %10 olduğunu göstermektedir. Bulgudan toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma durumu arttıkça şiddet eğilim düzeyinin azaldığı sonucuna ulaşılabılır. Buna göre çalışmanın H_4 (*Toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma durumu şiddet eğilimini anlamlı düzeyde etkilemektedir.*) hipotezi doğrulanmıştır.

Toplumsal cinsiyet algısı ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim almanın aracı rolünü ortaya koymak için üçüncü modelde hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. İki aşamadan oluşan analizin ilk aşamasında toplumsal cinsiyet algısının şiddet eğilimi üzerindeki yordayıcı etkisi analiz edilmiş olup modelin birinci aşamasının anlamlı olduğu saptanmıştır ($F=77,255$; $p=0,00$). Üçüncü modelin birinci aşamasına göre toplumsal cinsiyet algısının şiddet eğilimi üzerinde istatistiksel bakımdan anlamlı bir etkisi vardır ($t=8,789$; $p<0,05$). Toplumsal cinsiyet algısının şiddet eğilimi üzerinde pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğu görülmüştür ($\beta=0,35$). $R^2=0,12$ değeri toplumsal cinsiyet algısının şiddet eğilimi üzerindeki yordayıcı etkisinin %12 olduğunu göstermektedir. Buradan toplumsal cinsiyet algısı arttıkça şiddet eğiliminin arttığı sonucuna ulaşılabılır. Bulguya göre araştırmanın H_2 (*Toplumsal cinsiyet algısı, şiddet eğilimini anlamlı düzeyde etkilemektedir.*) hipotezi kabul edilmiştir.

Hiyerarşik regresyon uygulanan üçüncü modelin ikinci aşamasında toplumsal cinsiyet algısı ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkiye toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma değişkeni eş zamanlı olarak dahil edilmiştir. Aracılık etkisinin test edildiği üçüncü modelin ikinci aşaması istatistiksel olarak anlamlıdır ($F=53,563$; $p<0,00$). Modele göre toplumsal cinsiyet algısı ile toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma durumu eş zamanlı olarak şiddet eğilimindeki toplam varyansın %16'sını açıklamaktadır ($R^2=0,16$). Aracı değişkenin analize dahil edilmesiyle toplumsal cinsiyet algısının şiddet eğilimi üzerindeki anlamlı etkisinin devam etmekle birlikte ($t=6,365$; $p<0,05$), etki boyutunun azaldığı saptanmıştır ($\beta=0,26$). Bu noktada toplumsal cinsiyet algısının şiddet eğilimi üzerindeki etkisinde toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim almanın aracılık etkisinin anlamlı olup olmadığını test etmek için Sobel Testi kullanılmıştır. Yapılan Sobel testinde $Z=4,156$, $p=0,00$ sonucuna ulaşılmış olup $4,156>1,96$ olduğundan aracılık etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür (Sobel, 1982). Baron ve Kenny'e (1986) göre bu bulgu toplumsal cinsiyet algısı ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim almanın kısmi aracılık rolüne sahip olduğunu göstermektedir. Bulgu, toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma, toplumsal cinsiyet algısının şiddet eğilimi düzeyi üzerindeki etkisinde ılımlaştırıcı (toplumsal cinsiyet algısının şiddet eğilimi üzerindeki olumsuz etkilerini azaltıcı) bir role sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Aracı değişkenin aracılık oranını belirlemek için yapılan hesaplamada (aracılık oranı=dolaylı etki÷toplam etki) bağımlı değişkenin bağımsız değişkene etkisinde %27'sinin aracı

değişken aracılığıyla olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle H_5 (*Toplumsal cinsiyet algısı ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim almanın aracılık etkisi vardır.*) hipotezi doğrulanmıştır.

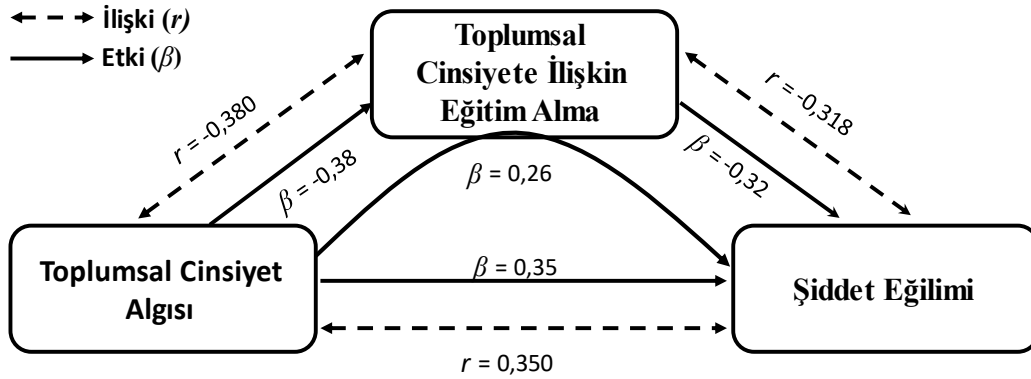
Tablo 2.

Toplumsal Cinsiyet Algısının Şiddet Eğilimine Etkisi ve Toplumsal Cinsiyete İlişkin Eğitim Almanın Aracı Rolüne İlişkin Bulgular

Modeller	Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	β	t	p	F	Tolerans	VIF	Durbin-Watson	R ²	ΔR^2	
Model 1	TCAÖ	TCİEA	-0,38	-9,652	0,00*	93,161	1,000	1,000	1,89	0,14	0,14	
Model 2	TCİEA	ŞEÖ	-0,32	-7,885	0,00*	62,166	1,000	1,000	1,61	0,10	0,10	
Model 3	1.Aşama	TCAÖ	ŞEÖ	0,35	8,789	0,00*	77,255	1,000	1,000	1,71	0,12	0,12
	2.Aşama	TCAÖ	ŞEÖ	0,26	6,365	0,00*	53,563	0,856	1,169	1,96	0,16	0,16
		TCİEA	ŞEÖ	-0,21	-5,131	0,00*						

*p<0,05; TCAÖ= Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği, ŞEÖ=Şiddet Eğilim Ölçeği, TCİEA= Toplumsal Cinsiyete İlişkin Eğitim Alma

Araştırma bulguları Şekil 2’deki modelde özetlenmiştir:

Şekil 2.

Araştırma Bulgularının Özetlenmesi

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarının şiddet eğilim düzeylerine etkisi ile toplumsal cinsiyet algısının şiddet eğilimi üzerindeki etkisinde toplumsal cinsiyete ilişkin ders almanın aracılık etkisi incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda üniversite öğrencilerinin olumsuz toplumsal cinsiyet algılarının düşük olduğu, şiddet eğilimi düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır. Ayrıca toplumsal cinsiyet algısı, toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim ve şiddet eğilimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu, toplumsal cinsiyet algısının şiddet eğilimi üzerindeki etkisinde toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim almanın aracılık rolüne sahip olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen ilk bulgu üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyete ilişkin olumsuz algılarının düşük düzeyde olduğudur. Elde edilen bu bulgu üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyete ilişkin olumlu algılarının yüksek olumsuz algılarının düşük olduğunu gösteren önceki çalışmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir (Altuntaş ve Altınova, 2015; Esen vd., 2017; Gönenç vd., 2018). Bu çalışmada da üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyete ilişkin olumsuz algılarının düşük düzeyde olmasının sosyal bilimler alanında öğretim gören öğrencilerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Nitekim öğrencilerin toplumsal cinsiyete ilişkin algıları öğrenim görülen alana göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta ($F_{(2,551)}=20,541$; $p<0,05$) olup sosyal bilimler alanında öğretim gören öğrencilerin toplumsal cinsiyete ilişkin olumsuz algılarının ortalaması ($\bar{x}=1,80\pm 0,60$), sağlık bilimleri ($\bar{x}=2,00\pm 0,66$) ve teknik/fen bilimleri ($\bar{x}=2,23\pm 0,72$) alanında öğrenim gören öğrencilerin toplumsal cinsiyete ilişkin olumsuz algı ortalamalarına kıyasla daha düşüktür. Benzer şekilde Balcı-Akpınar ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan çalışmada da sosyal bilimler alanında eğitim gören öğrencilerin toplumsal cinsiyete ilişkin olumsuz algıları fen bilimlerinde eğitim görenlerden daha düşüktür. Bu durumun muhtemel nedeni olarak toplumsal cinsiyet farkındalığının sosyal bilimler geleneğinin bir parçası olması (Cangöz, 2013) ve sosyal bilimler alanında öğrenim gören öğrencilerin almış oldukları ders içeriklerinin ve sosyal sorumluluk faaliyetlerinin toplumsal eşitsizliklere karşı farkındalık oluşturu niteliklere sahip olması olarak görülmektedir (Ayvacı ve Akyıldız, 2009). Bununla birlikte üniversitelerin çok kültürlü bir ortam yapısına sahip olmasının bu bulguya etki eden önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir. Üniversiteler, genellikle çok kültürlü bir ortam sunar. Bu ortamda, farklı kültürlerden öğrenciler bir arada yaşar ve bu da toplumsal cinsiyet konusunda daha geniş bir bakış açısı ve farkındalık kazanmalarını sağlayarak olumsuz algıların azaltılmasına yardımcı olabilir.

Araştırmanın ikinci bulgusu üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin orta düzeyde olduğudur. Bulgu literatürdeki benzer çalışmaların bulgularıyla paralellik göstermektedir (Balcı-Akpınar vd., 2019; Kodan-Çetinkaya, 2013; Kul-Uçtu ve Karahan, 2016; Özpuat, 2017). Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin şiddet eğilim düzeyinin orta düzeyde olmasının muhtemel nedeninin öğrencilerin çocukluk döneminde yaşadıkları yer olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada da çocukluk döneminde köy/kasabada yaşayan ($\bar{x}=2,19\pm 0,53$) öğrencilerin şiddet eğilim düzeyleri kentte ($\bar{x}=1,95\pm 0,52$) ve büyükşehirde ($\bar{x}=1,93\pm 0,44$) yaşayanlara kıyasla daha yüksektir. Nitekim Kaya-Sakarya (2013) tarafından 1106 üniversite öğrencisiyle yapılan çalışmada çocukluk döneminde kırsalda yaşayan öğrencilerin diğer yerleşim yerlerinde yaşayan öğrencilere kıyasla şiddeti kabul durumunun daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Altıntop ve Adana'nın (2019) çalışmasında köyde yaşayan katılımcıların diğer yerleşim yerlerinde

yaşayanlara kıyasla şiddeti olağanlaştırma düzeyinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Köy ve kasabalar genel olarak geleneksel toplumsal rollerin benimsendiği, kadın ve erkeğe biçilen toplumsal cinsiyet rollerinin keskin olduğu, kadının eğitime erişiminin kısıtlı ve kadının daha çok hane içi üretimde kaldığı yerler olması sebebiyle kadının iş hayatında ve eğitimde kendine daha çok yer bulduğu kentlere göre eşitsiz toplumsal cinsiyet rollerinin benimsendiği mekânlardır (Erman, 1996). Modernleşmenin beraberinde getirdiği artan kentsel yaşam aile yaşamı da etkilemiştir. Sosyo-kültürel, teknolojik ve ekonomik gelişmelerle birlikte toplumsal cinsiyet kalıp yargıları da giderek değişmiştir. Kadının üretim ve eğitime katılımı, gelecek nesillerin eşitsiz cinsiyet rollerinin tersine, ilerici bir yaklaşımla yetiştirilmesine neden olmaktadır (Gönen-Hablemitoğlu, 1993; Taylan, 2009).

Araştırmanın üçüncü bulgusu toplumsal cinsiyete ilişkin olumsuz algı ile şiddet eğilimi arasında pozitif yönlü ilişki olduğudur. Elde edilen bulgu bu iki değişken arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir (Baş, 2020; Kul-Uçtu ve Karahan, 2016; Özpuat, 2017). Bu durumun toplumsal yapı içerisinde belirli bir şekilde tanımlanan toplumsal cinsiyet rollerinin insanların davranışlarını etkileyebilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Nitekim, şiddeti açıklayan sosyolojik ve psiko-sosyal kuramlar, şiddetin kaynağı olarak özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğine vurgu yapmaktadır (Bilican-Gökkaya ve Ayan, 2017; Heise, 1998). Şiddet davranışının ataerkil toplum yapısındaki güç dengesizliğinden kaynaklandığı, asimetrik güç ilişkileriyle birlikte bireylerin hükmetme ve yönetme arzularının şiddete yol açtığı ifade edilmektedir (Başar ve Demirci, 2015; Gittins, 2011). Benzer şekilde feminist kuram da toplumsal cinsiyete bağlı eşitsiz güç ilişkilerine dayanan evrensel bir olgu ve sorun olan şiddetin, gücü elinde bulunduran erkekler tarafından himayesindeki kadınları denetlemek ve kontrol edebilmek için uygulanan bir güç olduğunu ifade etmektedir (Özkazanç ve Yetiş, 2016; Yarar, 2015). Yapılan kuramsal açıklamalar çerçevesinde toplumsal cinsiyet algısı ile şiddet arasında yakın bir ilişkinin olması ve toplumsal cinsiyete ilişkin olumsuz algının şiddeti de kendisine paralel bir şekilde arttırması beklenen bir durumdur.

Araştırmanın dördüncü bulgusu toplumsal cinsiyet algısı ve toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma durumu arasında negatif yönlü ilişkinin olduğudur. Bulguya göre toplumsal cinsiyetle ilgili eğitim alan ($\bar{x}=1,74\pm 0,58$) öğrencilerin toplumsal cinsiyete ilişkin olumsuz algıları eğitim almayanlara ($\bar{x}=2,25\pm 0,65$) kıyasla daha düşüktür. Araştırmada elde edilen bu bulgu literatürdeki çalışmaların bulgularıyla benzerdir (Gönenç vd., 2018; Seçgin ve Kurnaz, 2015; Tantekin-Erden, 2009; Wang, 2011). Toplumsal cinsiyet farkındalığı ve bilincinin oluşmasında en önemli faktör toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin eğitim almaktır (Flowers, 2009). Bu nedenle toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alan öğrencilerin toplumsal cinsiyetle ilgili bilinçli bir farkındalık

geliştirmesi, olumlu bir toplumsal cinsiyet algısına sahip olması beklenen bir durumdur. Nitekim Uzun ve arkadaşlarının (2017) yaptığı deneysel çalışmada da toplumsal cinsiyet eğitiminin bireylerin toplumsal cinsiyete ilişkin olumlu tutumlar geliştirmesine ve cinsiyet eşitliğine yönelik tutumlarının güçlenmesine katkıda bulunduğu görülmüştür. Toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim bireylerin cinsiyet rolleri, cinsiyetçilik ve eşitlik konularında farkındalıklarını arttırarak, karşı cinsiyete ve farklı cinsiyet kimliklerine karşı empati geliştirmelerine yardımcı olarak, cinsiyet eşitliği konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlayarak, cinsiyet stereotiplerini sorgulamalarına, özgüvenlerini arttırmalarına ve böylece olumsuz toplumsal cinsiyet algısının azaltılmasına yardımcı olabilir.

Araştırmanın beşinci bulgusu toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma durumu ile şiddet eğilimi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğudur. Bulguya göre toplumsal cinsiyetle ilgili eğitim alan öğrencilerin şiddet eğilim düzeyleri eğitim almayanlara kıyasla daha düşüktür. Araştırma sonucunda elde edilen bu bulgu daha önce yapılan benzer çalışmaların bulgularıyla paralellik göstermektedir (Ateş, 2017; Baş, 2020; Bükecik ve Özkan, 2018). Yapılan araştırmalar da toplumsal cinsiyet eğitimi ile toplumsal cinsiyet algısı arasında (Gönenç vd., 2018; Seçgin ve Kurnaz, 2015; Wang, 2011) ve toplumsal cinsiyet algısı ile şiddet arasında (Baş, 2020; Kul-Uçtu ve Karahan, 2016; Özpulat, 2017) yakın bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktada toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma, bireylerin toplumsal cinsiyet rolleri hakkında farkındalık kazandığı ve bunları sorgulayarak daha esnek bir bakış açısı geliştirdiği bir süreçtir. Bu eğitim, insanların diğer cinsiyetleri anlama ve empati kurma becerilerini de artırabilir. Bu bilinç düzeyi yüksek olan bireyler, şiddetin hiçbir şekilde kabul edilemez olduğunu fark ederler. Buna ek olarak, erkek egemen toplumlarda, özellikle de kadınların toplumsal cinsiyet rollerindeki ayrımcılık nedeniyle, erkeklerin şiddete başvurma eğilimi daha yüksek olabilmektedir. Ancak toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim, bu yaygın tutumları sorgulayan ve değiştiren bir süreçtir. Bu nedenle, toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alan bireyler, şiddet içeren davranışlardan kaçınma konusunda daha duyarlı olabilirler ve diğer cinsiyetleri anlama ve empati kurma becerilerine sahip oldukları için daha az saldırganlık gösterebilirler.

Araştırmanın altıncı bulgusu toplumsal cinsiyete ilişkin olumsuz algı ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alma durumunun aracılık etkisinin olduğudur. Bulguya göre toplumsal cinsiyet algısının öğrencilerin şiddet eğilimi üzerindeki etkisinde toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim almak ılımlaştırıcı etkiye sahiptir. Literatürde bu araştırmanın değişkenlerinin birlikte ele alındığı başka çalışmalara rastlanmamakla birlikte genel olarak eğitimin bağımlı ve bağımsız değişkenler üzerinde etkisi olduğunu ve eğitim müfredatlarına toplumsal cinsiyet ve şiddet ile ilgili derslerin eklenmesinin önemini ortaya koyan çalışmalar

mevcuttur (Asan, 2010; Gönenç vd., 2018; Özpulat, 2017; Tantekin-Erden, 2009; Wang, 2011). Nitekim, toplumsal cinsiyet ve şiddet öğrenme yoluyla içselleştirilen olgulardır. Toplumdaki cinsiyet eşitsizliklerini ve şiddet davranışlarını önlemek adına bireylerin, ailelerin ve toplumun eğitim yoluyla bilinçlendirilmesi gereklidir. Çünkü eşitlikçi bir toplum ancak toplumsal cinsiyete ilişkin bilinçli farkındalık geliştirebilmesi ve bu bilincin yaygınlaştırılmasıyla inşa edilebilir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlandığı ve toplumsal cinsiyet kaynaklı şiddetin ortadan kaldırıldığı bir topluma ulaşmanın yolu eşitsiz toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından arınmış bir eğitim sisteminden geçmektedir (Seçgin, Kurnaz, 2015). Aynı zamanda toplumsal cinsiyete ilişkin olumsuz algılar, bireylerin diğer cinsiyetleri aşağılama, hor görme ve dışlama gibi davranışlarda bulunmalarına neden olabilir. Bu tür davranışlar, şiddet eğilimlerini artırabilir ve toplumda ayrımcılık, taciz ve diğer şiddet biçimlerinin yayılmasına yol açabilir (Pesen vd., 2016). Bu olumsuz algıları sorgulayan ve değiştiren bir süreç olan toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim sayesinde bireyler, cinsiyetler arasındaki farklılıkları anlamaya ve kabul etmeye başlayabilir. Ayrıca, toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim, empati kurma ve karşılıklı saygı gibi pozitif değerlerin gelişmesine katkıda bulunmaktadır (Acar-Erdol, 2017). Bu nedenle, toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim alan bireyler, diğer cinsiyetleri daha iyi anlayan ve onlara daha saygılı davranan bir tutum sergilerler. Bu da şiddet eğilimlerinin azalmasına ve toplumsal barışın güçlenmesine yardımcı olur.

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda her eğitim kademesinde öğrencilerin gelişim dönemlerine uygun olacak şekilde eğitim müfredatlarında toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddeti konu alan spesifik derslerin yer almasının yarımın toplumunu inşa edecek çocuk ve gençlerin şiddete ilişkin farkındalık ve toplumsal cinsiyete ilişkin algılarının olumlu yönde değişmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra toplumsal cinsiyete ilişkin eğitim almanın toplumsal cinsiyet algısı ve şiddet eğilimi arasındaki ilişkide kısmi aracılık rolüne sahip olması bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki ilişkinin başka değişkenlerle açıklanabileceğini göstermektedir. İleride yapılacak çalışmalarda toplumsal cinsiyet ve şiddet değişkenlerinin tinsellik, empati, özgüven, anne-baba tutumu ve psikolojik sağlamlık gibi değişkenlerle birlikte çalışılmasının literatüre önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Acar-Erdol, T. (2017). *Toplumsal cinsiyet eşitliği eğitim programının hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Altınova, H. H. ve Duyan, V. (2013). Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2), 9-22.

- Altıntop, Ö. ve Adana, F. (2019). Yeni evli çiftlerin aile içi şiddete yönelik tutumları ve ilişkili faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8 (3), 268-276.
- Altuntaş, O. ve Altınova, H. H. (2015). Toplumsal cinsiyet algısı ile sosyo-ekonomik değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Turkish Studies*, 10(6), 83-100.
- Anselmi, D.L. ve Law, A.L. (1998). Gender identity development. D.L. Anselmi ve A.L. Law (ed.), *Questions of Gender: Perspektif and Paradoxes* (ss. 247-261) içinde. McGraw Hill.
- Asan, H. T. (2010). Ders kitaplarında cinsiyetçilik ve öğretmenlerin cinsiyetçilik algılarının saptanması. *Fe Dergi*, 2(2), 65-74.
- Aslan, A. K. (2001). Eğitimin toplumsal temelleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(5), 16-30.
- Ateş, A.P. (2017). *Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları: Dicle Üniversitesi örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayvacı, H. Ş. ve Akyıldız, S. (2009). Topluma hizmet uygulamaları dersinin bireye ve topluma kazandırdıkları ve toplumun beklentileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 39 (184), 102-119.
- Balcı-Akpınar, R., Küçükoğlu, S., Ejder-Apay, S., Karaca, N. ve Balcı, A. (2019). Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örseleme yaşantıları, toplumsal cinsiyet algıları, şiddet eğilimleri ve şiddetle karşılaşma durumları. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (62), 409-430.
- Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51 (6), 1173–1182.
- Baş, D. (2020). *Trakya Üniversitesinin merkez ilçede eğitim gören öğrencilerinin şiddet eğilimleri ve toplumsal cinsiyete ilişkin tutumları* (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- Başar, F. ve Demirci, N. (2015). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddet. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 2(1), 41-52.
- Berry, D. (2000). *The Domestic Violence Sourcebook, (Sourcebooks)*. McGraw Hill.
- Bilican-Gökkaya, V. (2018). *Toplumsal cinsiyet ve aile içinde kadına yönelik şiddet*. Gece Kitaplığı.

- Bilican-Gökkaya, V. ve Ayan, S. (2017). Sosyal öğrenme kuramı ve aile içi şiddet. *Uluslararası Sosyal araştırmalar Dergisi*, 10 (48), 389-394.
- Bükecik, E. ve Özkan, B. (2018). Kadına yönelik şiddet: toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın sağlığına etkisi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 33-37.
- Cangöz, İ. (2013). İletişim fakültesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet farkındalığı ve cinsiyetçi şiddetle ilgili görüşleri. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 19, 41-64.
- Dökmen, Z. (2012). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*. Remzi Kitapevi.
- Erman, T. (1996). Kentteki göçmenin bakış açısından kent/köy kimliği" niçin köylüyüz hala?". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 51(1), 289-304.
- Esen, E., Soylu, Y., Siyez, D. M., ve Demirgürz, G. (2017). Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet algısının toplumsal cinsiyet rolü ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 46-63.
- Fine, C. (2011). *Toplumsal cinsiyet yanılsaması* (Çev. K. Tanrıyar). Sel Yayınları.
- Flowers, N. (2009). *Compasito Manual on human rights education for children* (2nd edition). Directorate of Youth and Sport of the Council of Europe.
- Gençoğlu, C., Kumcağız, H. ve Ersanlı, K. (2014). Ergenlerin şiddet eğilimine etki eden ailevi faktörler. *Turkish Studies*, 9(2), 639-652.
- Gittins, D. (2011). *Aile Sorgulanıyor*. Pencere Yayınları.
- Gönen, E. ve Hablemitoğlu, Ş. (1993). *Toplumsal Değişme Sürecinde Aile: Yapı, Etkileşim ve İşlevleri*. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.
- Gönenç, İ. M., Topuz, Ş., Sezer, N. Y., Yılmaz, S. ve Duman, N. B. (2018). Toplumsal cinsiyet dersinin toplumsal cinsiyet algısına etkisi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), 22-29.
- Gürhan, N. (2010, Kasım 26-28). *Toplumsal cinsiyet ve İslami feminist söylem*. Contemporary Perceptions of Islam in The Context of Science, Ethics, and Art, International Symposium (pp. 365-383) içinde. Samsun.
- Heise, L. L. (1998). Violence against women: An integrated ecological framework. *Violence Against Women*, 4(3), 262-290.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Asil Yayınları.

- Karagöz, Y. (2017). *SPSS ve Amos Uygulamalı Nitel ve Nicel Karma Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği*. Nobel Yayıncılık.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel araştırma yöntemi* (12.Baskı). Nobel Yayın.
- Karğın, V. (2011). *Peer Reporting of Unethical Police Behavior*. LFB Scholarly Publishing.
- Kaufman, J. ve Zigler, E. (1987). Do abused children become abusive parents?. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57(2), 186-192.
- Kodan-Çetinkaya, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Nesne*, 1 (2), 21-43.
- Körük, S. (2020). Saldırganlık ve şiddeti açıklayan yaklaşımlar. N.Ş. Özabacı (ed.), *Çağımızın çözüm arayan sorunu şiddet* (ss. 93-104) içinde. Pegem Akademi.
- Krug, E.G., Dahlberg, L.L., Mercy, J.A., Zwi, A.B. ve Lozano, R. (Ed.). (2002). *World report on violence and health*. World Health Organization.
- Kul-Uçtu, A. ve Karahan, N. (2016). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet algısı ve şiddet eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5 (8), 2882-2905. DOI:10.15869/itobiad.267086
- Ögel, K., Tarı, I. ve Yılmazçetin-Eke, C. (2005). *Okullarda suç ve şiddeti önleme*. Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği.
- Özgür, G., Yörükoğlu, G. ve Baysan-Arabacı, L. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), 53-60.
- Özkazanç, A. ve Yetiş, E. Ö. (2016). Erkeklik ve kadına şiddet sorunu: Eleştirel bir literatür değerlendirmesi. *Fe Dergi*, 8(2), 12-26.
- Özpuolat, F. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişki. *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(2), 151-161.
- Pesen, A., Kara, İ., Kale, M. ve Sultan-Abbak, B. (2016). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algısı ile çatışma ve şiddete ilişkin farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(11), 325-340.
- Roberts, A. R. (2002). *Handbook of domestic violence intervention strategies: Policies, programs, and legal remedies*. Oxford University Press.
- Sallan-Gül S. (2013). *Türkiye 'de sığınma evleri erkek şiddetinden uzak yaşama açılan kapılar mı?* Bağlam Yayınları.

- Savaş, G. (2018). Türkiye’de yaşayan bireylerin toplumsal cinsiyet eşit(siz)liği algısı. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 1 (2), 101-121.
- Seçgin, F. ve Kurnaz, Ş. (2015). Sosyal bilgiler dersinde toplumsal cinsiyet etkinliklerinin öğrencilerin algı ve tutumlarına etkisi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2015(5), 24-38.
- Sobel, M. E. (1982). Asymptotic confidence intervals for indirect effects in structural equation models. *Sociological Methodology*, 13, 290-312. DOI:10.2307/270723.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1998). *Aile içinde ve toplumsal alanda şiddet*. Başbakanlık Basımevi.
- Tabachnick, L.S. (2013). *Fidell Using Multivariate Statistics* (6th ed.). Pearson.
- Tantekin-Erden, F. (2009). A course on gender equity in education: Does it affect gender role attitudes of preservice teachers?. *Teaching and Teacher Education*, 25(3), 409–414.
- Taylan, H. H. (2009). Türkiye’de köy ailesinde aile içi ilişkiler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (22), 117-138.
- Tire, O. (2017). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türkiye’de kadın yoksulluğu. *Mavi Atlas*, 5 (1), 97-112. DOI: 10.18795/gumusmaviatlas.306047
- Tire, O. (2020). Kültür ve toplumsal cinsiyet. E. Dikici ve O. Bingöl (ed.), *Kültür ve Sosyoloji* (ss. 75-96). Eğitim Yayınları.
- Tire, O. (2021). Toplumsal cinsiyet ve medya. O. Tire ve E. Dikici (ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Sosyolojisi* (ss. 71-85). Eğitim Yayınları.
- Uysal, A. (2003). *Şiddet Karşıtı Programlı Eğitimin Öğrencilerin Çatışma Çözümleri, Şiddet Eğilimleri ve Davranışlarına Yansımaları* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Uzun, Z., Erdem, S., Güç, K., Safak Uzun, A. ve Erdem, E. (2017). Toplumsal cinsiyet algısı ve toplumsal cinsiyet rollerine eğitimin etkisi: deneysel bir çalışma. *Journal of Human Sciences*, 14(1), 678-693. DOI:10.14687/jhs.v14i1.4354.
- Ünlü, S., Bayram, M., Uluyağcı, C. ve Bayçu, S.U. (2009). Kadına yönelik şiddet: Tv dizilerinde kadına yönelik şiddet. *Selçuk İletişim*, 5(4), 96-104.
- Wang, S.L. (2011). *A Study of the Effects on Junior High School Student's Gender-role Attitude through Teaching Program of Gender Equality-the Case fo Hsinchu County Junior High School* (Unpublished master's thesis). Chung Hua University.

- Weaalen, J., Goodwin, M., Spitz, A., Petersen, R. ve Saltzman, L. (2000). Screening for intimate partner violence by health care providers. *American Journal of Preventive Medicine*, 19(4), 230-237.
- WHO-Dünya Sağlık Örgütü. (2020). *Violence, health and sustainable development*. World Health Organization.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). Harper and Row.
- Yarar, B. (2015). *Şiddetin cinsiyetli yüzleri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yükseköğretim Kurulu. (2022). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi: öğrenim düzeyine göre öğrenci sayısı*. Şubat 10, 2023 tarihinde <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden alındı.